

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Een liefde sterker dan de dood

„En toen de Here haar zag, werd Hij met ontferming over haar bewogen en Hij zeide tot haar: Ween niet. En naderbij gekomen raakte Hij de baar aan – de dragers stonden stil – en zeide: Jongeling, Ik zeg u, sta op!” (Lukas 7 : 13, 14)

De naam Naïm, de plaats, waar het gebeuren van Lukas 7 : 11-14 zich afspeelt, heeft mogelijk als betekenis: liefelijk, aangenaam. Maar dat lijkt alleen maar de buitenkant te zijn, want als Jezus de stad nadert en de poort open gaat (zou er tussen die twee zaken een of ander verband bestaan?), zien we als het ware de binnenkant van dat liefelijke: er komt een rouwstoet naar buiten!

De eerste stoet

Twee optochten ontmoeten elkaar bij de poort van Naïm. In de eerste stoet wordt een baar met een dode meegevoerd. Heel die stoet wordt getekend door machteloosheid. De zonde, de duivel, de dood blijken in het leven van een mens een grote macht te hebben. In deze stoet loopt een moeder, een weduwe: de dood heeft in haar leven al eens eerder toegeslagen. Nu is ze zonder man en zonder kinderen, – de dode is haar enige zoon –. Dat betekent dat haar leven volgens de oosterse opvatting doeleloos was geworden. Want er is geen pad meer voor haar naar de Grote Toekomst, nu haar geslacht niet meer voortgaat. Heel haar leven lijkt nu zinloos geworden.

Maar behalve de baar met de dode en de moeder, loopt er ook veel volk uit de stad mee. Dat is toch wel mooi, zouden wij zeggen, zo'n meeleven. En inderdaad, mededogen en bewogenheid van mensen om het verdriet van een ander mens behoort tot de mooie momenten van het leven. Alleen, al die mensen in de stoet lopen mee met de baar – naar het graf. Ze zijn niet in staat de gang van de baar en van de dood te stuiten. Ja, zelfs zoiets moois als meeleven blijkt volslagen machteloos: „t Faalt aardse vrienden vaak aan krachten”.

De tweede stoet

Met Jezus reist een grote schare mee, discipelen en anderen (meelopers?), mensen, die ook alleen

DOOR
R. BRANDS
DEN HELDER

maar de dood kennen en neergebogen de eerste stoet naderbij zien komen en zich wellicht afvragen of ze met Jezus zich zullen aansluiten bij de begrafenistoet en mee zullen gaan met de baar naar het graf. Maar Jezus staat niet stil voor de dood: Hij gaat de confrontatie aan met de macht van de dood en de gevolgen daarvan. Tegenover de machteloosheid van de eerste stoet stelt Hij Zijn bewogenheid, Zijn ontferming: „Toen de Here haar zag”; Dus: de vrouw, niet de dode. De kern van de zaak is niet de opwekking van de jongeling, maar het herstel van het verscheurde zinloze leven van de moeder. De dood op zichzelf is niet erg; wij kunnen en mogen uiteindelijk ook „in de Here” sterven. Nee, erg is de levensontwrichting, die door de dood veroorzaakt wordt. Maar tegenover de levensontwrichting van „de weduwe van Naïm” blijkt de ontferming van de Heer Jezus van een totaal ander gehalte dan het medeleven van het volk uit de stad. Medelijden, medeleven zouden we kunnen omschrijven als een *echo* op het leed, terwijl de ontferming van Jezus een *antwoord* is op het verdriet. Die ontferming wordt in deze geschiedenis door Jezus ongevraagd aangeboden. En daarin onderscheidt

dit gebeuren zich van de opwekking van het dochtertje van Jairus en van de opwekking van Lazarus. In die gevallen werd wel de hulp van Jezus ingeroepen. Maar hier, noch de vrouw, noch het volk van Naïm, noch de schare, die Jezus volgt, vraagt iets. Iedereen lijkt zich liever er stil berustend bij neer te leggen. Zo kent ieder mens wel die tijden in zijn leven, dat zelfs de vragen verstomd zijn. We lopen mee... maar bidden niet en hopen ook niet. Maar we klagen en verwijten ook niet. Maar, in beslag genomen als we zijn door alles wat met dood en graf te maken heeft, lopen we dan met gebogen hoofd aan Jezus en Zijn ontferming voorbij. En die ontferming van Jezus is nu juist de ene draad waar heel het gebeuren rond de begrafenistoet bij Naïm aan hangt. Iets meer of iets anders hoeft er blijkbaar vooraf niet te zijn. Het is niet afhankelijk van ons geloof: er wordt ons tenminsten hier niets verteld van geloof bij deze vrouw.

De macht van Jezus over de dood

In Zijn ontferming geeft Jezus de vrouw een haast onmogelijke opdracht: „Ween niet” en dat terwijl er nog niets gebeurd en veranderd is en de weg naar het graf nog afgelegd moet worden. Maar Jezus zegt niet alleen iets, Hij doet ook iets: Hij raakt de baar aan en zet daarmee de dragers stil. In Zijn ontferming zet Jezus de gang naar het graf stil. En dan spreekt Hij weer, een machtswoord. Het Woord van Het Leven tegen de macht van de dood: „Jongeling, Ik zeg u, sta op!”. Het Woord schept leven uit de dood.

Het lijkt er overigens op, dat wij vandaag minder hebben dan de mensen toen, die de opwekking in Naïm meemaakten. Tegen ons zegt Jezus niet: „Sta op uit uw doods-kist”, maar hooguit: „Ween niet en geloof de macht van Mijn ontferming”. Vandaag gaan er nog vele begrafenistoeten naar

Inhoud

- 273 Ds R. Brands,
Een liefde sterker dan de dood
- 274 Drs A. M. van Leeuwen,
Christelijke theologie na Auschwitz - deel II (A¹)
- 274 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 275 J. de Leur,
Een kleine gemeente, hoe moet dat? (5 - slot)
- 277 S. Klos,
Landelijke Vergadering 1985
- 278 Ds G. Janssen,
Boekbespreking
- 279 M. de Jonge,
Boekbespreking

de graven. De dragers van baren schrijden nog steeds voort. Ja, maar ook vandaag wordt het tot zinloosheid gedoemde leven nog vertroost, ja zelfs nog heerlijker dan toen. Want toen moest de jongen worden teruggeroepen om de moeder te troosten. Maar onze doden mogen zalig zijn bij de Here en ze hoeven niet weer terug om ons te troosten. De ontferming van God kent nu andere wegen om te troosten en verscheurde levens te herstellen. Toen wist men van Jezus alleen maar te zeggen: „Een groot profeet is onder ons opgestaan”, maar wij nu weten dat Jezus Christus uit de dood is opgestaan. Zelfs de dood kan ons geen schrik meer aanjagen, kan ons niet meer scheiden van de liefde van Christus. Door dood en graf heen mogen wij de ontferming van Christus ervaren, waarin Hij het verscheurde en tot zinloosheid gedoemde leven herstelt. En daarin hebben wij vandaag dus niet minder dan de mensen toen, maar meer; omdat wij na de opstanding van Christus leven.

Christelijke theologie na Auschwitz deel II A¹ (1)

In 1981 publiceerde de hervormde predikant dr Hans Jansen het eerste deel van 'Christelijke theologie na Auschwitz' dat als ondertitel meekreeg 'Theologische en kerkelijke wortels van het antisemitisme'. In dit boek liet dr Jansen zien hoe in de loop van de geschiedenis de kerkelijke prediking maar al te vaak de haat tegen de joden heeft aangewakkerd. Dr Jansen beperkte zich echter niet tot de – veelal ontstellende – feiten. Hij ging er toe over de stelling te poneren (die o.a. bestreden is door ds H. de Jong in Opbouw, 26ste jrg. nrs. 30 t/m 35) als zou de christelijke prediking, waar deze zich antithetisch opstelt tegenover het jodendom, noodzakelijkerwijze resulteren in antisemitisme. Ging het in dit eerste deel van zijn werk nog voornamelijk om de opstelling van de kerk ten opzichte van de joden, in het dit voorjaar verschenen tweede deel van 'Christelijke theologie na Auschwitz' zijn de geloofsbrieven van de kerk zelf in het geding. De wortels van het antisemitisme, zo stelt dr Jansen, steken tot in de boeken van het Nieuwe Testament.

Ziek

'Nieuwtestamentische wortels van het antisemitisme; diagnose en therapie in geschriften van joden en christenen'. Zo luidt de ondertitel van het tweede deel van 'Christelijke theologie na Auschwitz', waarop we ons in dit eerste artikel voornamelijk zullen concentreren.

In deze ondertitel ligt een onduidelijk oordeel besloten: het Nieuwe Testament is ziek. Immers, waar een diagnose wordt gesteld, bestaat het vermoeden van een ziekte. En waar een therapie beproefd wordt, is een ziekte vastgesteld. Hoe luidt de diagnose van dr Jansen? Het Nieuwe Testament is besmet met het virus van het anti-judaïsme (91).

Anti-judaïsme en antisemitisme

Het is noodzakelijk om anti-judaïsme en antisemitisme duidelijk van elkaar te onderscheiden. Onder anti-judaïsme is te verstaan het bezwaar dat men vanuit het Evangelie kan hebben tegen de joodse godsdienst alsmede de principiële bestrijding van onderdeden van de joodse leer op grond van de Schrift. Antisemitisme daarentegen is een term die ingeburgerd is geraakt om daarmee aan te duiden de haat tegen joden als zodanig.

In die zin was de apostel Paulus een anti-judaïst. „Alles (Paulus bedoelt dan zijn joodse afkomst en zijn farizees achtergrond) wat mij winst was, heb ik om Christus' wil schade geacht" (Flp. 2 : 7). Maar dat hij beslist geen antisemiet was blijkt uit zijn herhaalde verzekering, dat zijn hart blijft uitgaan naar zijn broeders, ook als zij hun leven niet zochten buiten zichzelf in Christus Jezus (zie o.a. Rom. 9 : 1-3; 10 : 1).

Hoewel er dus goede gronden zijn om anti-judaïsme en antisemitisme van elkaar te onder-

DOOR A. M. VAN LEEUWEN DEVENTER

scheiden, doet dr Jansen dit onderscheid af als 'puur theoretisch'. In de praktijk ziet hij beide verschijnselen steeds in elkaars verlengde liggen. Anti-judaïsme beschouwt dr Jansen als een virus, een ziektekiem en dus als een latente vorm van anti-

semitisme. „Laat heel de geschiedenis van het theologisch en kerkelijk antisemitisme, zoals wij dat in het eerste deel hebben beschreven, niet duidelijk zien dat het ideologisch verweer tegen het 'judaïsme' altijd (cursief van mij - AMvL) ook impliceerde virulente haat tegen de joden?" (48). Het is tekenend dat een dergelijke pertinente onwaarheid dr Jansen zo gemakkelijk uit de pen vloeit. Het antisemitisme kan zich bedienen en heeft zich ook daadwerkelijk bediend van antithetische uitspraken die gangbaar zijn in de christelijke theologie of voorkomen in het Nieuwe Testament. Dat is met de stukken te bewijzen. Maar dan is er sprake van ontvreemding, en niet – zoals dr Jansen suggereert – van ontlening. Want achter antisemitisme steekt altijd de boze opzet om met behulp van hun wortel afgesneden bijbelcitataten de haat tegen joden een schijn van legitimiteit te verschaffen. Het wil de schijn wekken dat het voortbouwt op het Evangelie, maar maakt er in werkelijkheid alleen maar gruwelijk misbruik van.

Naar mijn mening heeft ds De Jong de zaak zuiver gesteld toen hij bij zijn bespreking van het

eerste boek van dr Jansen het antisemitisme omschreef als een verschijnsel dat kenmerkend is voor een *afvallig* christendom, dat het diepe conflict met het jodendom niet langer geestelijk beleeft.

Dr Jansen daarentegen ziet de kiemen van het antisemitisme liggen in bijbelse bodem zelf: in het Nieuwe Testament, waar dat antithetisch spreekt over het jodendom. Door deze positiekeuze komt hij heel dicht in de buurt van F. W. Marquardt, die er niet voor terugschrikt, om van christelijk anti-judaïsme als principieel verweer tegenover het jodendom, te beweren dat dat nu precies de 'Endlösung der Judenfrage' is! M.a.w. wie zich als christen antithetisch opstelt tegenover het jodendom door vast te houden aan de belijdenis dat „onder de hemel geen andere naam aan de mensen (heidenen en joden) gegeven is waardoor wij behouden moeten worden" (Hand. 4 : 11), die zet de eerste stap op de weg naar de liquidatie van het joodse volk. Dat is de uiterste consequentie wanneer men geen wezenlijk onderscheid meer wil zien tussen anti-judaïsme en antisemitisme.

Vrijdag, 13

Laten we hopen dat de post Opbouw op tijd bezorgt, want anders vraagt de lezer zich af: hoe kom je zo opeens op dat onderwerp, vrijdag de dertiende. Als er zo'n vrijdag is, denk ik terug aan de tijd dat we op Borneo zaten. Er was afgesproken met broeders in Bandoeng, dat we van Pontianak vliegen zouden naar Jakarta en dan dóór naar Bandoeng. Zij hadden de nodige plaatsen voor ons en de kinderen gereserveerd. Nu was zo'n reis, uit de binnenlanden vandaag naar Pontianak, al geen klein probleem, maar bij aankomst in Pontianak bleken er nog meer obstakels te zijn op onze weg. De man van het kantoor van de Garuda Ind. Airways zei dat hij ons van de passagierslijst van de afgesproken datum had moeten schrappen, op bevel van de regering en het leger, want er moesten belangrijke officieren en ambtenaren mee. Wij dan maar wachten in een hotel, of in wat daarvoor door moest gaan. Overmorgen zou het misschien lukken. Maar opnieuw zei de man van het kantoor, dat onze kaartjes geannuleerd waren; vanwege het leger. Toen nam hij ons een beetje apart,

Pastorale notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

buiten gehoorsafstand van het publiek en hij zei dat hij hoopte dat meneer niet boos geworden was en mevrouw niet verdrietig, maar als u hier nog eens kon blijven tot morgen! Want dan is het vrijdag de dertiende. Dan hebt u zelfs de kans dat u een heel vliegtuig voor u alleen hebt! Zo is dat inderdaad gebeurd. En later heb ik meer dan eens gedacht: Als de getrouwe God ons in Zijn boek vertelt hoe het allemaal zo geworden is en waar het naar toe gaat en hoe Hij nog steeds mensen verlost door hét wonder dat Hij deed en door de wonderen die Hij nog doet, dan halen veel mensen de schouders op. Maar soms zijn het dezelfde mensen die, als ze iets „voelen", naar een paranormale genezer gaan. En zelfs dat behoeft niet altijd. Er zijn er ook naar wie je alleen maar een recente pasfoto moet opzenden; de genezer zal er met z'n hand over zweven en grote kans dat je daardoor ge-

nezen wordt. Er was een vrouw ongerust over wat ze voelde of niet voelde en ze ging met haar man naar een befaamd „dokter". Die zag het meteen: U hebt de gevreesde ziekte. Zij in paniek. Ik verbaasde me erover, toen ze het verhaal deed, want wat wordt er met bijzonder knappe apparatuur onderzoek gedaan, voordat een heel medisch team tot de conclusie komt dat je „het" hebt en deze dokter had het in één oogopslag al bekeken. De echtgenoot vroeg wat hij de geneesheer schuldig was, maar die zei dat hij de gave van God om niet ontvangen had en dus slechts een minimale vergoeding vroeg. Inderdaad, een klein bedrag vergeleken met het bezoek aan een specialist. Maar, al bij de deur van de spreekkamer, riep de vrouw: dokter, is er echt niets meer aan te doen? Jawel, dan moest ze zijn kruiden kopen en die waren niet goedkoop. 300 gulden voor een puntzakje. Toch heeft het nogal wat geduurd voordat de vrouw het vertrouwen in de wonderman kwijt was. Je kon het ook nog eens proberen met gezondheidsstenen of een aardstralenkastje. Waarom zou je op je God vertrouwen als je eerst nog een rijtje kwakzalvers aflopen kunt?

Het mag duidelijk zijn, dat vanuit deze optiek iedere vorm van antithetisch spreken of denken over het jodendom in principe onder verdenking komt te staan. Wie uit diepe overtuiging verzekert dat hij zich, ondanks diepgaande bezwaren, toch sterk met het jodendom verbonden voelt, kan deze verdenking niet wegnemen. Voor dr Jansen is anti-judaïsme immers als zodanig een ziektekiem, een virus dat op elk onverwacht moment manifest kan worden in de vorm van antisemitisme.

Wortels

Dr Jansen spreekt in de ondertitel van zijn boek van 'nieuwtestamentische wortels' van het antisemitisme. Dit betekent dat hij in zijn oordeel over het Nieuwe Testament in feite alle terughoudendheid prijsgeeft. Hij suggereert met dit beeld namelijk een direct verband tussen (teksten uit) het Nieuwe Testament en de praktijk van de jodenhaat. Een wortel staat immers in directe verbinding met de uiteindelijke vrucht.

Het was denkbaar geweest dat dr Jansen de voorkeur had gegeven aan een beeldspraak die minder ver gaat. Wie het Nieuwe Testament een voedingsbodem noemt voor antisemitisme, laat in principe meer open. Aan een op zichzelf gezonde voedingsbodem kunnen immers zowel nuttige als schadelijke gewassen hun groeikracht onttrekken. Wie het Nieuwe Testament als voedingsbodem beschouwt laat tenminste nog de mogelijkheid open, dat het antisemitisme er niet uit voortkomt, maar er op parasiteert.

Hoewel dr Jansen het beeld van de voedingsbodem regelmatig hanteert, is het toch geen toeval dat hij in de ondertitel spreekt van nieuwtestamentische wortels van het antisemitisme. Het is hem te doen om het directe verband tussen de boeken van het nieuwe verbond en de jodenhaat. Het gif zit in de bron van het christelijk geloof zelf (87).

Vanuit deze visie is er maar een therapie mogelijk: het Nieuwe Testament zal gezuiverd moeten worden van vijandschap tegen de joden. Zijn we niet bereid om aan zo'n zuivering mee te werken, dan zal het Nieuwe Testament „een bron van antisemitisme in onze wereld blijven”. Aldus luidt een uitspraak van I. Greenberg, die dr Jansen in zijn boek bij herhaling met instemming citeert.

Vervreemding

Dit tweede deel van 'Christelijke theologie na Auschwitz' zal zijn lezers vervreemden van het Nieuwe Testament. Wie het boek zelf doorneemt, zal op grond van de literatuur die dr Jansen heeft

verzameld heel goed tot een zelfstandig oordeel kunnen komen. Maar de omvang van het werk, twee banden met tezamen 1054 pagina's, zal zelfs geïnteresseerde lezers afhouden van een grondige bestudering. Aan een zorgvuldige afweging van de argumenten zullen velen niet toekomen.

Het gevolg zal zijn, dat alleen de boodschap die dr Jansen in dit werk propageert zal beklijven. Een boodschap die heel pregnant is samengevat in de opening van een interview met dr Jansen zoals dat gepubliceerd is in *Hervormd Nederland* van 9 maart jl. „Nieuwe Testament is zelf een voedingsbodem voor jodenhaat. Liggen de wortels van de jodenhaat ook in het Nieuwe Testament zelf en niet enkel in de uitleg die kerk en theologie daarvan hebben gegeven? Ja, zegt dr Hans Jansen. Wat daar allemaal staat kunnen we na Auschwitz niet meer voor onze rekening ne-

men (...) Het Nieuwe Testament zelf is medeschuldig aan de jodenvervolgung. Dat komt door zijn tegen het jodendom gerichte karakter, zijn anti-judaïsme, dat een vruchtbare voedingsbodem is geweest voor het antisemitisme”. Een tekst die inmiddels door de uitgever in advertenties is overgenomen om de verkoop van het boek te stimuleren. Dit is inderdaad de kern van wat dr Jansen wil betogen, zijn boodschap. Het zijn de conclusies die hij heeft getrokken, maar dan zeer suggestief gepresenteerd als klinkklare feiten.

Dr Jansen laat de christelijke lezer achter met een gevoel zoals dat de zoon van een NSB'er moet bekruipen wanneer hij hoort dat zijn vader 'fout' was in de oorlog: er is iets met het Nieuwe Testament aan de hand. Dit gevoel zal, zo valt te vrezen, grote schade aanrichten. Het zal velen vervreemden van de bron waar

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

uit wij leven mogen: het Woord van Hem die in Christus Jezus naar ons heeft omgezien.

Een kleine gemeente..... hoe moet dat? (5)

IN DE VOORGAANDE ARTIKELN HEBBEN WE GEZIEN, DAT HET NIEUWE TESTAMENT OOK IN VERANDERENDE OMSTANDIGHEDEN, OOK WANNEER EEN GEMEENTE KLEIN IS, RUIME MOGELIJKHEDEN BIEDT.

ZOWEL HET AMBT ALLER GELOVIGEN ALS OOK DE BEIDE DOOR CHRISTUS GESCHONKEN AMBTEN VAN OUDERLING EN DIAKEN MAKEN EEN GEMEENTE COMPLEET.

ZO'N GEMEENTE KAN EN MAG ALLES DOEN WAT CHRISTUS AAN EN DOOR ZIJN GEMEENTE WIL SCHENKEN.

ELKE GEMEENTE, DIE LEEFT VANUIT CHRISTUS' GAVEN, BEHOEFT NIET TE KLAGEN OF ARMOEDIG TE DOEN, DOCH IS RIJK.

EN HET IS NODIG GOD TE BLIJVEN BIDDEN OM ZIJN VEELKLEURIGE GAVEN IN DE GEMEENTE.

WIJ ZIJN ONS ERVAN BEWUST, DAT HIERMEE UITGANGSPUNTEN ZIJN OPGESPOORD, DIE WELLICHT EEN VERDERE PRAKTISCHE UITWERKING VRAGEN.

MISSCHIEN KOMEN WE DAN ERGENS ANDERS UIT DAN WE HADDEN GEDACHT OF GEWILD. DOCH DAT DIENEN WE DAN IN ALLE RUST EN EVENWICHTIGHEID TE OVERWEGEN.

IN DIT ARTIKEL GEVEN WE GRAAG NOG EEN AANZET HOE EEN EN ANDER MISSCHIEN ZOU KUNNEN.

Verantwoordelijk voor de prediking

Als we ten volle tot ons laten doordringen wat we tot nu toe schreven dan betekent dit, dat de oudsten door God worden geroepen het evangelie van Jezus Christus te verkondigen, ook in de samenkomsten der gemeente. Met andere woorden: wanneer de gemeente bij elkaar komt, mag er nooit of te nimmer de prediking ontbreken.

En als er geen oudste is, die fulltime en gehonoreerd belast is met o.a. de prediking, dan zullen de

**DOOR
C. J. DE LEUR
MIDDELBURG**

andere oudsten, óf enkelen van hen óf één, er niet onderuit kunnen om de blijde boodschap van Jezus Christus in de samenkomsten der gemeente bekend te maken.

Het is ook de vraag of in een zogenaamde vacante gemeente (wij gebruiken deze term niet graag

meer), de oudsten ermee klaar zijn als zij zondermeer een prediker, zeg maar predikant, van een andere gemeente laten komen. Zou dat ook niet een al te gemakkelijk wegschuiven naar anderen kunnen zijn van Gods roeping tot verkondiging?

We menen, dat het soms als té vanzelfsprekend wordt aangenomen: als er geen dominee in eigen gemeente is, dan proberen we zoveel mogelijk predikanten van andere gemeenten te krijgen. Dat gebeurt soms ook met zoveel gemak alsof men nog nooit heeft gehoord, dat de eigen ouderlingen door God zijn geroepen om de kudde Gods te weiden met het Woord.

We zeiden: de eigen ouderlingen zijn door God geroepen. Dat wil toch zeggen, dat zij het zijn, die de verantwoordelijkheid er voor dragen, dat de gemeente die boodschap hoort, die nodig is op dát moment. Een herder zal toch de kudde daarheen brengen waar het op dat ogenblik goed voor hen is?

Eigenlijk is het daarom merkwaardig, dat de ouderlingen de prediking zo maar overlaten aan een predikant, die totaal niet weet wat voor die gemeente op dat moment heel erg nodig en belangrijk is. Natuurlijk is het ook erg moeilijk om van een predikant van buiten te vragen of hij een preek wil maken speciaal voor die gemeente in die omstandigheden.

Hooguit komt in het gebed iets tot uitdrukking van de situatie. En ook dat is al weer erg moeilijk. Hoe zal de predikant in zijn gebed de juiste toon treffen, terwijl hij maar heel kort (meestal) is geïnformeerd? De noden en moeiten niet precies kent, laat staan de mensen, die ze betreffen.

Hiermee is nu een zwakke kant aangegeven van onze praktijk: in een vacante gemeente zoveel mogelijk predikanten van elders laten komen. Daarmee is natuurlijk niet beweerd, dat de dominees van elders niet goed preken en men daarvan niet kan genieten.

We willen nog zo'n gebrek aanwijzen. Het kan gewoon niet anders of een bepaalde lijn in de preken van die vele predikanten ontbreekt. Elke preek op zichzelf kan weer uitstekend zijn, doch een eenheid vormen ze niet, gericht op één gemeente.

Dit alles afwegend, zouden ouderlingen kunnen gaan overwegen of er niet een andere koers moet worden gevaren en dat zij zelf heel concreet de verantwoordelijkheid voor de verkondiging in hun gemeente gaan dragen, wat ook kan betekenen: minder dominees laten komen en méér zelf de verkondiging verzorgen.

Preeklezen

Als er een predikant ontbreekt, leest meestal een ouderling een door een dominee geschreven preek voor.

We krijgen de indruk, dat de geschreven tekst uit de prekenreeks meestal zeer nauwkeurig wordt opgelezen en dat er niet al te veel wordt veranderd.

Er leeft ook zoiets als een besef, dat er eigenlijk niets mag worden veranderd. Wellicht werken hier nog synodebesluiten uit de zestiende eeuw na, waarin werd vastgelegd, dat lezen mag, doch onder voorwaarde, dat het om een preek gaat, die door een predikant of kerkeraad is aanbevolen en *zonder enige toevoeging*. Zoals we al opmerkten genieten de zogenaamde leesdiensten niet al te grote waardering.

Zeker zal ook de positie van de lezer daarin een rol spelen. Hij is immers „maar” lezer en geen dominee.

Dat krijgt nog extra accent, doordat de lezer meestal geen zegen uitspreekt en het „u” van de zegen verandert in „ons” en nooit de armen uitspreidt in een zegend gebaar.

Deze constructie is vreemd en merkwaardig. Geen wonder, dat een gemeente dan de indruk krijgt: dit is geen volwaardige samenkomst.

Zou het niet zijn te overwegen ouderlingen net als predikanten gewoon de zegen te laten uitspreken met opgeheven handen?

Of zou het niet nog beter zijn te overwegen, daar predikanten en preeklezende ouderlingen geen priesters zijn, het uitspreiden van de armen geheel weg te laten? Immers, in het Nieuwe Testament vinden we nergens aanwijzingen, dat voorgangers dit gebaar moeten maken. En bovendien: niet wie de zegen uitspreekt zegent. God is de enige die dit kan en doet.

Waardering

De waardering van preeklezen is niet al te hoog, dachten we.

Dat doet overigens niet slechts de gemeente, zo'n laag cijfer geven. We geloven, dat ook de ouderlingen zelf een leesdienst vaak niet gelijk waarderen als een dienst met een predikant.

We hebben de indruk, dat van een ouderling, die in een leesdienst voorgaat, vaak slechts wordt gevraagd *goed* te kunnen lezen. Doch we zagen al, dat de ouderling die voorgaat, geroepen is het Woord Gods te *verkondigen* en dat is iets méér en anders dan lezen.

Nu geloven wij, dat leesdiensten ook inderdaad bezwaren hebben, waardoor een juiste waardering wordt belemmerd. We menen, dat daarin vaak nauwelijks verkondiging wordt gehoord, ook al is die er in wezen wel.

We zullen wat van die concrete bezwaren noemen:

- ☆ Door te spreken over *lezen* van een preek, wordt het besef van de ouderling geroepen te zijn om het Woord Gods te verkondigen weggeduwd.
- ☆ Omdat voor *lezen* mindere kwaliteiten nodig worden geacht dan voor prediken, gaan ook ouderlingen, die wel kunnen lezen, doch die niet de gave hebben ontvangen om in de samenkomst der gemeente te prediken, de preekstoel op.
- ☆ Een prediker brengt eigen geaardheid en zeggingskracht mee, doch in een preek, door een predikant geschreven, klinkt bij het lezen door een ander, nog wel iets van de predikant door, doch niet veel of niets van de lezer. Daardoor ontstaat er iets onrechts. Zo hoorden we eens een gevatte en geestige ouderling, die als preeklezer niets meer van zijn schone gaven vertoonde.
- ☆ De leespreek is niet gemaakt met het oog op de gemeente van de lezer.
- ☆ De leespreek past wat taal en stijl betreft lang niet altijd bij de lezer.
- ☆ In de uitgegeven preken is geen bepaalde lijn te vinden. Ze hangen onderling als los

zand aan elkaar. Dat kan ook niet anders, omdat er niemand is die daar iets aan doet en de preeksschrijvers hebben daarover dachten we, ook geen overleg.

- ☆ De prekenreeks, waarin dan wel die gewenste lijn zit, komen toch vaak niet geheel tot zijn recht. Immers, die goede lijn wordt toch steeds doorbroken, omdat men de voorkeur geeft aan zoveel mogelijk predikanten.
- ☆ Wat door iemand zelf is gevonden en doorleefd, krijgt meer overtuigingskracht dan wat van een ander wordt voorgelezen.
- ☆ Wie van een ander iets voorleest, wordt vaak niet gehoord als iemand, die zelf met een boodschap komt.

Geen predikant — tóch prediking

Geen samenkomst van de gemeente zonder prediking, betekent, dat de leesdienst volop het karakter dient te hebben van dienst des Woords.

We denken, dat onze kleine en vacante gemeenten een goede dienst kan bewezen worden, als het de ouderlingen daar eens wat minder gemakkelijk wordt gemaakt.

We bedoelen: al die kleine gemeenten in Klein Azië door Paulus gesticht, beschikten toch niet over gedrukte preken van Paulus.

We vragen ons af of die kantklare preken wel zo goed zijn. Natuurlijk zijn ze van inhoud goed en als hulp ook goed bedoeld.

Wij zijn van mening, dat onze gemeenten beter kunnen worden geholpen dan met deze vorm van hulp door middel van volledig uitgeschreven preken.

Met het oog daarop maken we een aantal opmerkingen:

- ☆ Ondanks veel werk bij onze ouderlingen, beschikken ze toch over veel meer vrije tijd dan in vroeger tijden.
- ☆ In onze gemeenten zijn veel hoog-opgeleide mensen, die tot meer in staat zijn dan tot het voorlezen van andermans woorden.
- ☆ Een preeklezer met te weinig tijd en met veel gaven tot verkondiging zou b.v. een dag minder kunnen werken, terwijl de gemeente het salarisverschil betaalt.
- ☆ Een gemeente zou kunnen bezien wie in haar midden gaven heeft ontvangen en om die verder te ontwikkelen zo iemand op kosten van de gemeente een jaar naar b.v. een bijbelschool te laten gaan.
- ☆ Men zou de pasklare preken eens kunnen vervangen of aan kunnen vullen met uitgebreide raamwerken rond een tekst, waarmee de ouderling toch nog stevig zelf aan de

Opbouw en toerustingsdagen van de vereniging „De Christenvrouw”

Belangstellende christenvrouwen zijn hartelijk welkom op D.V. *dinsdag 24 september a.s.* in een zaal van de Morgensterkerk, Nassaulaan 1 te Zoetermeer.

Spreker: Ds L. de Ru uit Schiedam. Onderwerp: „*De vaderloze maatschappij*”.

Ca. 7 minuten lopen vanaf NS-station Zoetermeer-Oost. Goede parkeergelegenheid.

Op D.V. *dinsdag 8 oktober a.s.* in het Hervormd Centrum „De Zaaier”, Dorpsweg 38a te IJsselmuiden (t.o. NS-station Kampen). Spreker: Mevrouw P. J. Bennink uit Doorn. Onderwerp: „*In de leerschool van het leven*”.

Ca. 5 min. lopen v.a. NS-station Kampen. Goede parkeergelegenheid.

Op D.V. *donderdag 7 november a.s.* in een zaal van de Chr. Geref. Kerk, Groningerstraat 18 te Assen.

Spreker: Ds O. Bottenbley uit Lemmer. Onderwerp: „*Bijbelse onverdraagzaamheid*”.

Ca. 10-15 minuten lopen vanaf NS-station. Parkeergarage aanwezig.

De dagen duren van 10.15–ca. 14.30 uur. Koffie vanaf 9.45 uur. S.v.p. lunchpakket meenemen. Toegang vrij (collecte). Boekentafel aanwezig.

„De Christenvrouw” is een landelijke vereniging (opgericht 8 januari 1981) met als eerste doel om vanuit de Bijbel, het voor alle tijden onfeilbaar gezaghebbend Woord van God, christenvrouwen behulpzaam te zijn om te komen tot een beter inzicht en een betere kennis omtrent de problemen van deze tijd ten aanzien van gezin, maatschappij, staat en cultuur.

Inlichtingen en opgave: telefoon 05939-437 of 05939-269.

slag moet, doch waardoor het eind-werkstuk (de preek) toch geheel van hem wordt. Zo'n raamwerk zou dan méér moeten bieden dan een preekschets. We denken dan aan:

- plaats van de tekst in de context
 - exegetische uitwerkingen
 - verbindingen met de leer der kerk
 - verwijzingen naar kerkgeschiedenis
 - vermelden van literatuur
 - toepassingsmogelijkheden: vertroosting, vermaning, aansporing, hoop, enz.
 - typering van onze situatie i.v.m. de tekst
 - voorbeelden van voorbeelden
 - mogelijkheden van opbouw van de preek.
- ☆ Rond zulke raamwerken zouden instructiedagen of momenten kunnen gecreëerd worden om zo ouderlingen heel praktisch te oefenen om met zulk materiaal te werken.

Geen predikant — tóch sacramenten

Het mag zo langzamerhand wel duidelijk zijn, dat in een ge-

meente met ouderlingen en diakenen alles kan en alles mag plaatsvinden wat tot Christus' gemeente behoort.

Tot slot nog wat opmerkingen over de bediening van doop en avondmaal.

Het Nieuwe Testament biedt, dachten we, alle ruimte altijd te mogen dopen en altijd de maaltijd des Heren te mogen houden. Wie dit zegt, maakt het niet tot een chaos in de gemeente.

Ook dan kan alles in goede orde gebeuren.

Vanwege het ontbreken van een predikant hebben heel wat gemeenten doop of avondmaal opgeschoven naar een dag, waarop er wel een aanwezig kon zijn.

Dat vinden wij niet normaal. Wij vinden het al onbegrijpelijk, dat het in onze kerken als heel normaal wordt gezien om wekenlang de maaltijd des Heren niet aan te richten.

Zou het dáárom ook heel normaal gevonden worden om brood en wijn te bewaren tot een zondag met een predikant?

Het moet ons toch echt nog even van het hart, dat wij het heel gewoon en bijbels en in overeenstemming met alle reformatoren achten, als een gemeente zelfs iedere zondag brood zou breken.

Wegens ziekte van drs P. J. van Kampen moet de serie over Nicea uitgesteld worden.

Redactie

Wij blijven het ook zeer merkwaardig vinden, dat ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven niet verder komt dan het minimum van eens per drie maanden en geen enkele stimulans geeft tot veelvuldig vieren.

Bidden en werken

Kritiek spuien was niet de bedoeling van deze artikelen.

We hopen, dat we het een en ander hebben aangedragen, waarmee we verder kunnen.

We moeten er nog maar eens over nadenken en praten.

Bovendien: bidden voor onze predikanten, ouderlingen en diakenen, opdat zij hun dienst kunnen verrichten en bekwaamheid ontvangen daarvoor.

En: werken om predikanten, ouderlingen en diakenen zo toe te rusten, dat zij met des te meer vrucht hun werk mogen doen.

ring bleek uitvoeriger te willen praten over de Zwolse vragen, waarop ds H. Smit, die in deze kwestie de voorzittershamer hanteerde in plaats van praeses mr dr J. Meulink, de afgevaardigden voor de keus stelde dan maar gelijk door te gaan of op de volgende vergadering verder te praten aan de hand van een stuk, dat het moderamen zou opstellen. Ondanks verzet van broeder Roskam („we doen hier geen zaken”) en het voorstel van adviseur drs O. Mooiweer de bespreking te beginnen en dan te kijken wat er uitkomt koos de vergadering voor uitstel tot 5 oktober. Men kwam overeen de bespreking dan in het openbaar te laten plaatshebben. Mocht er aanleiding zijn in comité verder te praten, dan kan dat alsnog, vonden de afgevaardigden.

Examens

Werd de commissie voor de kwestie Zwolle in de wachtkamer gezet, de commissie die rapporteerde over de kerkelijke examens kreeg het nodige huiswerk op. Na een af en toe stevige discussie over het werkstuk van de commissie van drie (ds Biewenga, ds De Jong en ds Van Keulen) werd het voorstel gedaan het rapport nog eens aan de kerken voor te leggen, aangezien het nogal begon te verschillen van het oorspronkelijke stuk uit de koker van de regio Dordrecht-Gorinchem. De uitvoerige gedachtenwisseling had wel het voordeel, dat de commissie nu ongeveer weet hoe de diverse regio's over de examens voor toekomstige voorgangers denken.

Ds J. Horsman trok flink van leer tegen het rapport, waarvan hij sommige stukken betitelde als „kerkelijke regententaal”. Hij pleitte voor een summier omschrijving van de inhoud van de onderzoeken, zodat elke regio de nodige vrijheid heeft in zijn aanpak. Hij was het eens met ds Biewenga, dat het eerste onderzoek voor de regio zwaarder moet wegen dan dat wat de plaatselijke, beroepende kerk instelt. „Je wilt als kerk weten wat voor vent dat is en daarom zijn persoonlijke gesprekken belangrijk”. Evenals enkele anderen was hij niet gecharmeerd van het voorstel de aanstaande voorganger te verplichten tot het overleggen van een „getuigenis”, dat hij (volgende) heeft deelgenomen aan de bijeenkomsten van de Theologische Studiebegeleiding. „De kerken moeten dat zelf bewaken. Op deze manier loop je het risico dat de verantwoordelijkheid wordt afgeschoven naar de Theologische Studiebegeleiding”, zo meende broeder J. de Boer. „De commissie is in dit rapport aan het overorganiseren. De bedoelingen zijn wel goed, maar we

Landelijke Vergadering 1985

Zwolle krijgt antwoord op gestelde vragen

„Men heeft in Zwolle niet geluisterd naar Gods gebod, zal men dan wel luisteren naar een besluit van de Landelijke Vergadering op grond van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven?” Met die vraag kenschetste ds W. Borgdorff tijdens de zesde zitting van de Landelijke Vergadering in Enschede de machteloosheid die heerst rond de „kwestie Zwolle”.

Ondanks een discussie van ruim twee uur kwam geen oplossing uit de bus. De volgende vergadering wordt verder gepraat aan de hand van een stuk van het moderamen, waarin wordt getracht antwoord te geven op de vragen die Zwolle in een bezwaarschrift heeft gesteld. Daarmee werd het rapport over deze zaak voorlopig opzij gelegd.

Daarin werd geadviseerd de Zwollenaren te wijzen op hun plicht de eenheid in Christus te herstellen, elkaar tegemoet te komen en de zusterkerken op te roepen de beide delen van de zwolse gemeente de ruimte geven. Deze aanbevelingen uit het rapport werden stevig bekritiseerd en er gingen zelfs stemmen op voor een nieuwe commissie en een nieuw rapport.

Voornaamste punt van kritiek

DOOR S. KLOS ENSCHDE

was het feit dat in het rapport niet werd ingegaan op de vragen vanuit Zwolle en geen oordeel werd gegeven. Iets waarom toch duidelijk was gevraagd op grond van artikel 35 van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven. „De kernvraag is of de regio Enschede-Zwolle scheurmakerij heeft getolereerd of goedgekeurd. Een broederlijke verzoening, waarvoor het rapport pleit, is iets dat al achter ons ligt”, vond ds J. D. Smit, die dan ook pleitte voor een „goed en zorgvuldig justitieel oordeel”. Andere sprekers, onder wie ds G. van Keu-

len en broeder P. Roskam, vielen hem bij en pleitten voor handhaving van artikel 35. „De commissie is er van uitgegaan, dat kerkelijke uitspraken toch niet helpen. Het ligt echter niet aan de uitspraak of de oplossing, maar aan de hardigheid der harten”, stelde Van Keulen.

Daarmee gaf hij gelijk ook uiting aan het gevoel van menselijke machteloosheid, dat de bespreking kenmerkte. Wat de Landelijke Vergadering ook doet of besluit, het is zeer de vraag of daardoor iets wezenlijks verandert in de Zwolse situatie. „Er moet bekering komen in Zwolle”, om met broeder Roskam te spreken.

Ds G. Roukema verdedigde het rapport van zijn commissie door zich hardop af te vragen wat het nut zal zijn van een duidelijke beantwoording van de Zwolse vragen. „U kunt wel kerkrechtelijk bezig zijn, maar onze beslissing moet duidelijk zijn voor de gemeente daar, we moeten onze woorden kunnen waarmaken”. Een ander commissielid verklaarde met nadruk dat „een justitieel oordeel”, waarbij een van beide partijen als schuldige wordt aangewezen, niet mogelijk is. De commissie hield daarom vast aan het rapport.

De meerderheid van de vergade-

moeten er rekening mee gaan houden dat wat op papier staat een eigen leven gaat lijden", voegde hij daaraan toe. Hij had daar wel reden toe, want ds Van Keulen gaf in zijn verdediging van het rapport duidelijk blijk moeite te hebben met uitzonderingssituaties, die niet goed onder de regels te vangen bleken. Tenslotte ging hij akkoord met het weglaten van de twee eerste bladzijden van het rapport, waarin de uitgangspunten en de algemene regels voor een onderzoek werden weergegeven. Enkele sprekers hadden hem erop gewezen dat aan sommige zinsneden daarin nogal wat haken en ogen zaten. Hij hield wel vast aan de noodzaak van een soort vooronderzoek voor studenten van „verafgelegen" opleidingen, die in de Ned. Geref. Kerk voorganger willen worden. Dat vooronderzoek zou dan moeten worden uitgevoerd door een groep van docenten of theologische studiebegeleiders, die zich een oordeel kunnen vormen over de gevolgde studie van de kandidaat. De vele kritiek op het rapport liet Van Keulen niet onberoerd. „Er is gevraagd naar meer eenheid in de examinering, daar hebben we regels voor gemaakt en die moeten dan wel worden nageleefd. We moeten niet krij-

gen dat studenten aan bepaalde regio's de voorkeur geven, omdat het daar wat gemakkelijker gaat", vond hij.

Omwillen van de tijd moest de voorzitter de vergadering hierna stoppen. Daardoor werd niet gepraat over enkele financiële zaken en de vraag of de Ned. Geref. Kerken moeten helpen in Vlaanderen de verkondiging van Gods Woord overeenkomstig de belijdenis van de reformatorische belijdenis te bevorderen. Dat gaat dus in oktober gebeuren, evenals de bespreking van het rapport over Oost-Soemba, dat dan waarschijnlijk gereed zal zijn.

Boekbespreking

De Groninger godgeleerden

door J. Vree

J. H. Kok - Kampen

In dit academisch proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de godgeleerdheid, verdedigd aan de Vrije Universiteit te Amsterdam op 16 november 1984, behandelt de auteur de geschiedenis en de opvattingen van de vriendenkring van theologen, die als de Groninger godgeleerden zijn bekend geworden.

Erkenning voor MO-opleidingen van de Evangelische Hogeschool

Sinds 1982 verzorgt de Evangelische Hogeschool te Amersfoort eerste- en tweedegraadsopleidingen in de studierichtingen economie en geschiedenis. Deze opleidingen kunnen zowel fulltime als parttime gevolgd worden. Aan de fulltime eerstegraadsstudie is tevens een parallelprogramma voor een eerstegraadsbevoegdheid maatschappijleer verbonden. De eerstegraadsbevoegdheid maakt het mogelijk in de hoogste klassen van havo en vwo en in het hoger beroepsonderwijs les te geven, met de tweedegraadsbevoegdheid kan een docent lesgeven in de onderbouw van het middelbaar onderwijs.

De Evangelische Hogeschool heeft voor deze opleiding erkenning aangevraagd en dezer dagen heeft het Ministerie van Onderwijs bericht dat erkenning is verleend. Deze erkenning houdt in dat de school bevoegd is zelf examens af te nemen. De erkenning betekent niet dat de opleiding gesubsidieerd wordt. Wat dat betreft blijft de opleiding afhankelijk van de giften van meelevende christenen.

In verband met de invoering van de nieuwe wet hoger beroepsonderwijs en de nieuwe programma's voor de MO-opleidingen, heeft de thans verleende erkenning betrekking op de tweedegraadsopleidingen voor geschiedenis en economie. Verwacht mag worden dat binnen een jaar ook de erkenning verleend zal worden voor de eerstegraadsopleidingen geschiedenis, economie en maatschappijleer.

Voor de eerstegraadsopleiding theologie die per 1 augustus 1985 is begonnen, is ook erkenning aangevraagd. Deze aanvraag is ondersteund door een positief advies van een aantal externe deskundigen uit het orthodox-protestantse volksdeel, onder andere: Prof. dr A. P. Bos te Heemstede, hoogleraar wijsbegeerte VU; ds K. H. de Groot te Amstelveen, predikant, docent Nederlands Gereformeerd Seminarium; prof. dr Th. Kunst te Heverlee, België, academisch hoofd Theologische Faculteit, Heverlee; drs J. W. Maris te Hilversum, predikant, wetenschappelijk medewerker theologische Hogeschool, Apeldoorn; prof. dr C. A. Tukker te Urk, predikant, buitengewoon hoogleraar aan de Theologische Faculteit, Heverlee.

Eén van de meest bekenden onder hen was P. Hofstede de Groot, de voorganger van ds. H. de Cock te Ulrum. Zij kenden elkaar goed van de Universiteit te Groningen, waar Hofstede de Groot intussen hoogleraar was geworden. Zij hebben in de bewogen jaren, die aan de Afscheiding van 1834 voorafgingen, een briefwisseling gevoerd over wat in hun dagen de Hervormde Kerk beroerde en stonden toen scherp tegenover elkaar. Vree heeft deze briefwisseling in zijn dissertatie geheel opgenomen. Ik deel dit even mee om het onderwerp van deze dissertatie wat dichterbij de lezers van Opbouw te brengen. Vree zegt zelf dat de Groninger theologen o.m. belangrijk zijn omdat hun optreden zo nauw verweven is met de strijd om de belijdenis in de Nederlandse Hervormde Kerk.

En zoals we weten ging het ook in de Afscheiding om de handhaving van de belijdenis der kerk. Vree heeft dus een belangrijk onderwerp voor zijn dissertatie gekozen. dat de nazaten van de Afscheiding en hun geestverwanten zeker zal interesseren.

Hij begint met de studententijd van de prominente Groninger theologen en schetst de invloeden, die reeds toen op hen hebben ingewerkt, zowel van buitenlanders als van Nederlanders, met name die van Van Heusde te Utrecht. Reeds toen ontvingen zij de impulsen, die in heel hun verder leven en optreden hebben doorgewerkt en hen tenslotte hebben gebracht tot een eigen veldragen theologie, vooral dank zij de systematicus Pareau, de meest intieme en vertrouwde medewerker van Hofstede de Groot. De volgende hoofdstukken beschrijven hoe zich dit heeft toegedragen. Zowel de theologische ontwikkeling als het ontstaan van de hoogst merkwaardige vriendenkring en haar kerkelijke positie met name in het verloop van de strijd om de ondertekening van de belijdenis en verder hun op de praktijk gerichte werkzaamheden krijgen hier brede aandacht. De auteur heeft uitvoerig gebruik gemaakt van de geschreven en de gedrukte bronnen en zag zich daarom genooddakt zijn studie te beperken en niet verder te gaan dan ongeveer 1843, toen de Groningers het toppunt van hun populariteit en een (kerkelijk) veilige positie hadden bereikt.

De historische opzet van dr. Vree's studie, die dus meer is dan een brede schets van de theologie van de Groninger vrienden, hoewel de volle aandacht voor hun theologie niet ontbreekt, geeft aan zijn dissertatie een levendig karakter en een eigen bekoring. De auteur

heeft zeer nauwgezet gewerkt. Zijn uitgave kon dan ook het licht zien met steun van de Nederlandse organisatie voor zuiver wetenschappelijk onderzoek.

Het laatste zesde hoofdstuk geeft in het kort nog eens aan de eigenaardigheid der Groningse godgeleerden en een beoordeling van hun theologie.

Met de vaststelling dat de Groningers hun aandacht vooral op het subject, de theoloog en de gemeente, en niet op het object, de theologie, hebben gericht, is het belangrijkste kenmerk van hun denken en streven wel onder woorden gebracht, schrijft de auteur, pag. 330. Dat lag in de aard van hun theologie, die de opvoeding van het menselijke geslacht als eigenlijk thema had - zulks door de overheersende invloed van de „christen-humanist" Van Heusde. Maar dat neemt niet weg dat zij jaren hebben geworsteld - in onvrede met de toen heersende supranaturalistische theologie - om inzicht te krijgen in de wijze waarop en in het uitgangspunt, van waaruit de theologie naar hun mening diende vernieuwd te worden. Met grote inspanning en ijver hebben zij geworsteld om zulk een - wel op de praktijk gerichte - theologie te ontwerpen en gestalte te geven. De strijd over de vraag of men spreken moet over Groninger theologen of over de Groningse theologie of ook school, is daarom m.i. fictief, hoezeer Hofstede de Groot zelf tegen het laatste heeft getoond.

In zijn beoordeling van het uiteindelijk vastgelegde systeem der Groningers spreekt Vree allereerst zijn waardering uit, om daarna te wijzen op wat hij noemt de zwakheden van het systeem en de bezwaren, die er tegen zijn in te brengen.

Nu kan men zeker waardering hebben voor een systeem als systeem, vanwege de consequente doorvoering van een bepaalde grondgedachte, maar dit zegt nog niets over de inhoud van het systeem. Het systeem zelf is van humanistische strekking en als zodanig in strijd met het wezen van het christendom, om een in dit boek vaak aangehaalde uitdrukking te gebruiken. Het gaat niet aan om hier te spreken van de zwakheden van het systeem en daaronder te schrijven dat de Groningers te weinig aandacht hebben besteed aan de Schrift als geschrift. Zij hebben de Schrift op het cardinale punt misverstaan: spreekt zij in haar diepste strekking over de zedelijke opvoeding van de mensheid of over de redding van zondaren uit zonde en dood door het verzoenend lijden en sterven van de Christus, Gods eniggeboren

Hooglied der liefde

Naar 1 Korinthiërs 13 : 1-10, 13

1. *Al was mijn tong zo vaardig
dat ik de talen sprak
van hemel en van aarde,
als liefde mij ontbrak,
was er geen reden om
op mijn gepraat te letten:
geroffel op een trom,
geschetter van trompetten.*
2. *Wanneer ik kon voorzeggén
al wat er morgen is,
en haarscherp uit kon leggen
al wat verborgen is,
al had ik een geloof
dat bergen kon doen wijken,
toch zou ik, liefdeloos,
van gener waarde blijken.*
3. *Al zou ik alles geven
aan mensen in de nood,
al gaf ik zelfs mijn leven
prijns aan de vlamme dood:
had niet de liefdegloed
mij daartoe aangedreven,
't verlies van goed en bloed
zou mij geen vruchten geven.*
4. *De liefde kent geen einde
van haar verdraagzaamheid,
maar is te allen tijde
geneigd tot vriendelijkheid.
Jaloersheid kent zij niet.
Zij wil niet domineren.
Zij tracht de ander niet
door schijn te imponeren.*
5. *De liefde slaat geen wonden.
Zij voedt geen bitterheid,
maar zij vergeeft de zonden,
zichzelf niet toegewijd.
Zij leent de oren niet
om roddels aan te horen,
brengt niet in diskrediet:
kwaad kan haar niet bekoren.*
6. *Want enkel met het goede,
het echte is zij blij:
de zonde van een broeder
bedekt, verheimlijkt zij.
Zo, in vertrouwen sterk,
standvastig in de hope,
verdragend zonder perk,
gaat haar de toekomst open.*
7. *Straks zwijgen de profeten,
de tongentaal verstomt,
beperkt blijkt al ons weten,
als het volmaakte komt.
Al wat beperkt is moet
eens voor 't volmaakte wijken:
dan zal de liefdegloed
de hoogste gave blijken.*

Melodie: psalm 107

Uit:

„Een lied voor de Bruidegom”,
Uitg. Buijten en Schipperheijn,
Amsterdam (Prijs f 13,90).

vaststaan, ook al vervalt de Schrift. Immers dan bewijst het bestaan der christelijke kerk dat eens deze Goddelijke Jezus Christus voor ons geleefd heeft”. Ja, het nieuwe leven, door Jezus Christus aanvankelijk alleen in zijn discipelen gewekt, zet zich echter ook voort in de ruimte en in de tijd, schrijft Vree en hij verklaart daaruit hun grote belangstelling voor de kerk en haar geschiedenis, pag. 335. Maar die belangstelling is toch maar discutabel. En het openbaringsgehalte ervan - stel dat daarvan zou gesproken kunnen worden - is door hen wel zeer slecht gehonoreerd. Want door alle dogmata der universele christelijke kerk halen zij een streep: door dat van de drie-eenheden der christologie, alsmede door de belijdenis der Reformatorische kerken over de zonde, de particuliere genade enz.

Bij de beoördeling van het systeem der Groningers had dit alles duidelijk naar voren moeten worden gebracht en verdisconteerd.

Het boek is, zoals we van Kok gewend zijn, keurig uitgegeven. De prijs bedraagt f 65,—.

G. Janssen

—o—

Dr J. Hoek,

*Man en vrouw naar Gods
beeld* (126 blz.)

Kok te Kampen brengt een „Reformatie reeks” in de handel, bedoeld als „toerusting van gemeentelieden”. De redactie van deze reeks heeft het voornemen „jaarlijks enige boeken te laten verschijnen over thema's die actueel zijn en vanuit het Reformatorisch belijden om bezinning vragen. Daarbij denkt (zij) niet aan theologisch-wetenschappelijke verhandelingen, maar aan bijbels verantwoorde boeken, gericht op ieder geïnteresseerd gemeentelid”.

In redactie en medewerkers van deze reeks herkennen we de Gereformeerde Bond in de Ned. Hervormde kerk.

Geestelijk Lied voor de Gereformeerde Gezindte

Het is nog geen maand geleden dat de Stichting Geestelijk Lied Gereformeerde Gezindte u via een persbericht de verschijning mocht aankondigen van een proefbundel met vijftig liederen voor de nieuwe basisschool, onder de titel 'Uit de mond der kinderen...'

Tot zijn grote vreugde is deze bundel vooral in de onderwijswereld zo goed ontvangen dat de eerste druk binnen een maand reeds geheel is uitverkocht. Een tweede druk is in voorbereiding. Deze zal over een week of drie voorhanden zijn. Intussen kunt u gewoon doorgaan met uw bestellingen.

Zoals u vernomen hebt, kunt u een exemplaar bestellen door overschrijving van f 13,95 plus f 5,— verzendkosten (bij tien of meer exemplaren f 11,50 plus verzendkosten) op girorekening 5330244, ten name van penningmeester Stichting GLGC, Jellissenkamp 56 te Zwolle, onder vermelding 'proefbundel'.

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per half jaar.
Voor studenten f 38,— per jaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Hoenderkopershoek 8,
3981 TE Bunnik.
Tel. 03405-61447.

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.

Zoon, die is overgeleverd om onze overtredingen en opgewekt om onze rechtvaardiging, Rom. 4 : 25?

De Groningers hebben te weinig aandacht besteed aan de Schrift als geschrift, schrijft Vree op pag. 336; als een historisch bepaalde maatstaf, een historisch feit, voegt hij er enigszins raadselachtig aan toe. Maar de zaak ligt toch dieper en daar had Vree meer aandacht aan moeten geven. De Groningers voelden zich met hun theologische werkzaamheid in het slop en deden toen hun grote 'ontdekking', zo deelt Vree op pag. 88 omstandig mee. Ik citeer hem even: Eén van de vrienden zegt: 'Het is mij gisteren volkomen duidelijk geworden... dat eigenlijk de historie hoofdzak is in het Christendom en alles neerkomt op hetgeen God in en door Jezus Christus heeft gedaan en nog doet' - 'Gij meent' hernam de tweede, 'op de openbaring van God in Jezus Christus komt alles aan, zo drukt Paulus het uit; voor een veertien dagen zag ik, dat wij met onze Theologie daaraan moeten' - 'Ik konde', zei de derde 'voor een dag of vier niet voort met mijn collegie, totdat het mij als een licht opging: niet

een leer van Paulus of Jezus moeten wij prediken, maar het Evangelie, dat is de blijde boodschap van een historie, van 't geen God ons openbaart en schenkt in zijn Zoon'.

Het springt in het oog, dat de vrienden hier rijkelijk vaag zijn en dat niet duidelijk wordt gesteld wat openbaring nu eigenlijk is en waaruit wij haar kennen. M.a.w. de verhouding tussen Christus en de Schrift blijft hier in de mist, zoals trouwens in heel hun verdere theologische arbeid. Zij hadden niet slechts te weinig aandacht voor de Schrift, maar kenden haar principieel niet de betekenis toe, die zij verdient, want wij kennen Christus toch niet anders dan uit de Schrift. Wel hebben de Groningers als Hofstede de Groot de historische betrouwbaarheid van de Evangelien nooit in twiifel getrokken - daarop wijst Vree ergens duidelijk - maar de onmisbaarheid van de Evangelien - trouwens altijd nog slechts een deel van de Schrift - voor de kennis van Christus hebben zij wel ontkend; zeker heeft De Groot dat gedaan, vgl. pag. 194: Het geloofsfundament is 'de historische verschijning van Jezus Christus'. En deze „blijft

en de schrijver concludeert dat de moderne opvattingen op dit terrein als „krachten van dwaling” pogen de gemeente Gods te verleiden. De oproep „maar hetgeen gij hebt, houdt dat, tot dat Ik zal komen” (Openb. 2:25) klinkt dan ook door het gehele boek heen.

Tweederde deel van het werk is gewijd aan wat je de fundamentele problematiek zou kunnen noemen: die van schepping, zonde, verzoening en voltooiing en dat alles met betrekking tot de man-vrouw verhouding in het huwelijk. We krijgen daarover

duidelijk onderwijs uit de Schriften en vanuit normen, die voor het christelijk leven gelden. Het behandelde is ook in vele andere boeken te vinden, maar het is hier nog eens allemaal duidelijk voor ons op een rijtje gezet. Toch zet je hier en daar wel eens een vraagteken. Zo bijv. bij hoofdstuk 3 („Overschaduwd door de zonde”) waar meningen van vele theologen weergegeven worden over die onderlinge verhoudingen, zoals ze door de zondeval misgegaan zijn en ontwrichtend werken. Dat komt het leesbaar zijn van het boek (voor eenvoudige gemeenteleden) m.i. niet ten goede en je vraagt je af of het ook wel zo nodig is vele „meningen” weer te geven.

Als je aangekomen bent bij het laatste (derde) deel, waar praktische levensvragen aan bod komen, bemerk je dat de tekst opeens veel meer aanspreekt. Dat ligt wel in de aard van de zaak. Het boek loopt als het ware uit op een antwoord op de vragen-van-de-dag. De desbetreffende hoofdstukken handelen over „Seksualiteit tussen verdringing en verzelfstandiging” en „Enkele actuele vragen in Bijbels licht” en daar komen allerlei soorten relaties ter sprake, zo ook echtscheiding, samenwonen, e.d. Tegenover harde feiten, die vanuit de samenleving op ons afkomen, moeten en mogen we de duidelijkheid van Gods wil stellen.

Denk je bij de eerste gedeelten van het boek wel eens: schiet nu toch eens wat op, bij dit laatste deel heb je de neiging te zeggen: niet zo vlug, werk dit en dat eens wat verder uit. Voorlichting als hier gegeven wordt, hebben we broodnodig. En dan als licht, vanuit de Schriften, want het Woord van onze God spreekt ook over de problemen van deze tijd en geeft uitzicht daarin.

Maar, en dat is mijn laatste opmerking, dan moeten we ook na ernstig onderzoek van en luisteren naar dat Woord, durven zeggen zó en zó wil de HERE. Onze God is altijd duidelijk geweest: dit wél, dat niet. „Geef Mij uw hart”, nou en dat is toch óver-duidelijk? Jammer dat de schrijver, ondanks vele en goede verwijzingen naar Schriftplaatsen, niet verder komt dan „Bijbelse richtlijnen” en „schriftuurlijke grenzen” (blz. 117). Zeker, beide zijn nodig, maar we mogen toch nog verder gaan en opmerken hoe bijv. de apostelen veel adstrueren met de liefde van Christus, die ons dringt (2 Kor. 5:14 e.v.). In het boek kom je dat als ondertoon beslist tegen, maar je zoudt wensen dat de toonhoogte dáárop meer afgestemd was. Dan heb je 't niet meer over „Ik vind...”, „ik denk...”, „ja maar...”, maar

dan buig je het hoofd (en het leven) voor Hem, die ons verlost van alle ongerechtigheid (Tit. 2:14).

Voorburg

M. de Jonge

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk te Bilthoven

Het scribaat van de Ned. Geref. Kerk te Bilthoven berust thans bij de heer J. van Oord, Soestdijkseweg 27 Zd, 3732 HC De Bilt.

Ned. Geref. Kerk te Sliedrecht

Van heden af is het adres van het scribaat: A. Both, Leeuwerikstr. 18, 2971 AP Bleskensgraaf, tel. 01849-2103.

Stichting Emeritaatsvoorziening „S.E.V.”

De najaarsvergadering met de aangesloten kerken zal dit jaar worden gehouden op zaterdag, 23 november, in de Jeruzalemkerk te Utrecht, Troosterlaan 65. Aanvang 10.30 uur.

Regio Baarn

Uit het verslag van de regionale vergadering gehouden op 23 mei 1985 te Baarn citeren wij het volgende:

Br. D. W. Fijan houdt zijn preekvoorstel over Psalm 99:1-5. Hierna volgt de bespreking van dit voorstel door de vergadering en beoordeling ervan door ds H. Kiezebrink en ds C. van Leeuwen.

Dan volgt het onderzoek naar de

kennis van de Heilige Schrift door ds J. de Jonge voor het Oude Testament en door ds H. Zuidhof voor het Nieuwe Testament. Ds Goudzwaard stelt enkele vragen betreffende de geloofsleer.

Er blijkt in de vergadering geen bezwaar te zijn om br. Fijan het gevraagde preekconsent te verlenen. De voorzitter feliciteert hem hiermee. Het verleende preekconsent geldt voor de periode van 1 jaar.

De voorzitter leest nog de brief voor van de Kerk van Utrecht, waarin de aanvraag ter verkrijging van preekconsent door br. Fijan, van harte wordt ondersteund.

Opbouw
wil
meer...
...abonnees!

Is uw
Zoon
Dochter
Familie
Vriendin
zelf al
geabonneerd
?

Meer voor Opbouw

○ kennismakingsnummers
○ abonnement

Naam

Adres

Postcode en plaats

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum

Kouze uit meer dan

1000

**geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten**

**DRUKKERIJ
„STEENBERGEN”**

Noelgedacht 3 - 3701 AL Zeist
03404-22452 (sinds 1901)

Licht gehandicapte, alleenstaande man. 46 jaar, zoekt voor zijn detail-handelsbedrijf (sigaren etc.) **EEN MEDEWERKSTER** die niet alleen in de winkel hulp verleent, maar tevens bereid is de zorg op zich te nemen voor de kleine huishouding. Eigen kamer plus slaapk. beschikbaar. Tel. 070-689662.

Opbouw-uitgaven

Sinds enige tijd is de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente”, tweede druk, uitverkocht. In oktober a.s. zal deze brochure weer verkrijgbaar zijn.

Wel zijn nog leverbaar: ds M. R. v. d. Berg, Jeremia, en drs P. J. van Kampen. Anthroposofie.

Voor het bestellen van deze uitgaven kunt u gebruik maken van onderstaande antwoordstrook.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.

..... ex. Drs. P. J. van Kampen, Anthroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten.

De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

● Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.

● Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!